

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Класичного приватного університету,
голова приймальної комісії

 ОГАРЕНКО В.М.

« 22 » листопада 2014 р.

ПРОГРАМА

фахового випробування

8.18010021

Педагогіка вищої школи

(шифр)

(назва спеціальності)

освітньо-кваліфікаційний рівень – “ магістр ”

Затверджено на засіданні кафедри управління навчальним закладом і педагогіки вищої школи

протокол № 8 від 14 лютого 2014 р.

Затверджено на засіданні Вченої ради Інституту управління,

протокол № 6 від 20 лютого 2014 р.

Укладачі: **А.В. Мерзляк**, д.держ.упр., проф.

А.В. Сущенко, д.пед.н., проф.

Л.О. Сущенко, к.пед.н., доц.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

II. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фахове випробування передбачає визначення рівня теоретичних знань вступників з метою побудови рейтингу успішності та визначення кандидатів для зарахування до магістратури відповідно ліцензійного обсягу.

До фахового випробування допускаються особи, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» за будь-яким напрямом або спеціальністю. Фахове випробування проводиться у формі усного екзамену з дисциплін, знання з яких є базовими для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра, але відповідь вступники фіксують письмово на аркуші зі штампом приймальної комісії. Фахове випробування проводиться за отриманим екзаменаційним білетом, який містить два теоретичних питання. Білет отримується методом рандомізації. Тривалість фахового випробування 1 година.

Вимоги до підготовки вступника:

Оцінювання підготовки вступників відбувається на підставі таких критеріїв: правильність відповідей (правильне, чітке, послідовне викладення ідей, понять фактів); ступінь усвідомлення матеріалу та самостійність міркувань; вміння користуватися засвоєними теоретичними знаннями, науковою термінологією; наявність власних суджень.

II. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

Розділ I. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Тема 1. Предмет, задачі, основні категорії педагогіки.

Предмет педагогіки. Мета як дослідження закономірностей розвитку виховання і навчання. Основні завдання педагогіки. Закономірності педагогіки.

Функції педагогіки: аналітична, прогностична, проєктивно-конструктивна.

Методологічні категорії: педагогічна теорія, педагогічна концепція, педагогічна ідея, педагогічна закономірність, педагогічний принцип. Процесуальні категорії: виховання, навчання, освіта, розвиток особистості, освітньо-виховний процес.

Педагогічні категорії за сутністю: ціль, завдання освіти і навчання, планування, освітня або педагогічна технологія, управління навчальним процесом, самостійна робота.

Тема 2. Генеза педагогіки в Європейському освітянському просторі

Педагогіка Давнього світу. Педагогічна діяльність Сократа, Платона, Аристотеля, Демокрита, Марка-Тулія Цицерона, Марка-Фібія Квінтіліана.

Школа і педагогічна думка в середньовічній Європі (Боецій, Кассіодор, Ісидор Севільський, інші).

Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей в епоху Відродження та Реформації (Вітторіо да Фельтре, Франсуа Рабе, Ян-Амос Коменський та ін.).

Західноєвропейська педагогічна наука епохи буржуазних революцій та Просвітництва (Джон Локк, Клод Анріан Гельвецій, Дені Дідро, Жан-Жак Руссо,

ін.). Європейська класична педагогіка кінця XVIII — першої половини XIX століття (Г. Песталоцці, Й. Гербарт, Ф. Дістерверг ін.). Світова педагогічна думка та практика кінця XIX–XX століття (Г. Кершенштейнер, Р. Штайнер, Джон Дьюї, К. Роджерс, ін.).

Тема 3. Філософія освіти

Завдання педагогічної неології: розкриття джерел нового, розробка типології нового, визначення критеріїв новизни.

Педагогічна аксіологія, як вчення про природу цінностей.

Педагогічна праксеологія як вчення про ефективність педагогічної діяльності.

Передовий педагогічний досвід, його головні етапи: виявлення, вивчення, постановка, узагальнення, розповсюдження, втілення. Орієнтовні критерії передового педагогічного досвіду. Види передового педагогічного досвіду: новаторський досвід, в основі якого нова педагогічна ідея; зразковий (репродуктивний) спирається на вже існуючі положення; дослідницький в основі якого експериментальний пошук і має оригінальні данні на рівні відкриття; раціоналізаторський, як удосконалення практики навчання і виховання на підставі творчих ідей.

Етапи впровадження педагогічної ідеї в практику: початковий (наявність спільних педагогічних основ з навчально-виховної роботи); головний (створення планів, програм, посібників); завершальний(розробка нормативних документів з метою виконання головних завдань з навчально-виховної роботи).

Основні поняття: філософія освіти, концепція нововведень, педагогічна теорія інноваційних процесів, неологія, аксіологія, праксеологія, передовий педагогічний досвід, види передового педагогічного досвіду, етапи впровадження педагогічної ідеї в практику.

Тема 4 Цілісний педагогічний процес в навчально-освітніх закладах України

Актуальні проблеми педагогічного процесу, його теоретичне обґрунтування в науковій педагогічній літературі. Загальні теоретичні основи педагогічного процесу, його розуміння цілісності в широкому і вузькому сенсі слова, рушійні сили. Спільність та специфіка навчання і виховання в цілісному педагогічному процесі.

Основні властивості педагогічного процесу, його система (мета, завдання, зміст, діяльність, результат), закономірності — об'єктивні (виховний і розвивальний характер навчання; зумовленість навчання суспільними потребами; залежність ефективності навчального процесу від умов, в яких він відбувається; залежність навчання від вікових і реальних навчальних можливостей особистості, інші); суб'єктивні (залежність навчання від організації пізнавальної діяльності особистості; залежність рівня та якості засвоєння знань від значущості для особистості його змісту; залежність форм, методів і засобів навчання від його змісту; залежність ефективності процесу навчання від тісного зв'язку його компонентів, інші) та принципи (природовідповідності; науковості; виховного та розвивального навчання; наочності; систематичності і послідовності; свідомості й активності навчання; індивідуалізації та оптимізації навчання; гуманізації, демократизації, сугестопедичності навчання; художності, емоційності процесу навчання, інші).

Тема 5. Системно-діяльнісна концепція нововведень. Педагогічна теорія інноваційних процесів та педагогічна інноватика

Педагогічна теорія інноваційних процесів як складова частина загальної теорії інновацій. Неологія, аксіологія і праксеологія складові частини педагогічної інноватики. Передовий педагогічний досвід та його структурні елементи, як змістовна частина праксеології.

Завдання педагогічної інноватики: обґрунтування місця педагогічної інноватики в системі педагогічного знання; визначення головних функцій педагогічної інноватики, створення та використання педагогічних нововведень на прикладі педагогічного досвіду та педагогічного новаторства; розробка понятійно-категорійного апарата основ педагогічної інноватики; розкриття тенденцій розвитку інноваційних процесів в системі освіти. Співвідношення пед. практики та науки, розробка рекомендацій з організації та здійснення інноваційних процесів.

Напрями педагогічної інноватики: світова педагогіка, сучасна педагогіка, протиріччя в розвитку інноваційних процесів в системі освіти, оновлення педагогічної практики, склад структура та функції педагогічної інноватики, умови реалізації інноваційних процесів у педагогіці, норми діяльності організаційних процесів педагогіки.

Основні поняття: Філософія освіти, концепція нововведень, педагогічна теорія інноваційних процесів, неологія, аксіологія, праксеологія, передовий педагогічний досвід, види передового педагогічного досвіду, етапи впровадження педагогічної ідеї в практику.

Тема 6. Методи та методика педагогічного дослідження

Форми відображення педагогічної дійсності: емпіричне пізнання, художньо-образна форма пізнання, наукове пізнання.

Ознаки належності педагогіки до сфери науки: цілі та їх характер, виділення спеціального об'єкту дослідження, використання спеціальних засобів пізнання, однозначність термінології.

Ознаки педагогічного дослідження: наукова проблема, тема, актуальність, об'єкт предмет, мета задачі, гіпотеза, наукова новизна, значення для науки, значення для практики, результати дослідження.

Вимоги до результату педагогічного дослідження: суспільна актуальність, наукова новизна, наукова об'єктивність і достовірність, доступність висновків і

рекомендації для використання їх в інших конкретних наукових дослідженнях, або в практичній діяльності, визначення міри, меж і умов ефективного використання отриманих результатів.

Етапи педагогічного дослідження: визначення проблеми дослідження, яка має актуальне життєве значення; ґрунтовне і всебічне вивчення встановлених наукою фактів, висновків; вивчення шкільної практики; формулювання гіпотези; здійснення експериментальної роботи; вивчення передового досвіду; зіставлення експериментальних даних з масовою практикою; узагальнення результатів дослідження, їх упровадження в життя.

Тема 7. Порівняльна педагогіка: сутність, загальна характеристика, актуальні проблеми з погляду Болонської угоди

Порівняльна педагогіка: сутність, генеза, зміст. Характеристика змісту освіти в ведучих державах світу. Специфічні риси вищої освіти в країнах Європи, США і Японії. Система контролю держави і суспільства за якістю спеціалістів в США. Елітні вузи, документи про освіту в зарубіжних країнах. Суттєвий та змістовий аспекти Болонського процесу.

Характеристика основних положень удосконалення вищої освіти у країнах, які підписали Болонську угоду: прийняття загальної системи порівняльних освітньо-кваліфікаційних рівнів; запровадження двох циклів навчання: бакалавр, магістр; впровадження кредитної системи відповідно до європейської системи трансферу кредитів ECTS; контроль за якістю освіти; забезпечення мобільності студентів і викладачів у межах освітнього простору; поширення європейських стандартів у галузі вищої освіти, інші.

Розділ 2. ТЕОРІЯ ДИДАКТИКИ

Тема 8. Дидактика як наука і навчальний предмет

Поняття про дидактику, її об'єкт, предмет, функції, завдання. Категорії дидактики (освіта і навчання, викладання і учіння, закономірності, принципи, процес навчання і його основні компоненти), зв'язок дидактики з іншими науками (філософія, соціологія, психологія, політологія, анатомія та фізіологія, шкільна та вузівська гігієна, кібернетика, акмеологія, методики конкретних навчальних предметів).

Історія розвитку дидактики. Педагогічні змістові напрями дидактики: філософський, психологічний, соціологічний, дидактичний, кібернетичний, математичний, психотерапевтичний, системного підходу, акмеологічний. Основні площини розгляду дидактичних систем: предметна (компонентно-структурна), функціональна (зовнішнього і внутрішнього функціонування), історична (генетичного та прогностичного аналізів).

Тема 9 Дидактична характеристика змісту освіти та тенденція її вдосконалення

Зміст освіти: дефініція, державні стандарти, історія та актуальні проблеми. Людина розумна, інноваційна, глобалістична. Самодостатня особистість. Структура змісту освіти: знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, досвід емоційного ставлення до світу.

Характеристика найвідоміших теорій освіти, які в різний час впливали на зміст освіти: формальна, матеріальна, дидактичний утилітаризм, проектна система, проблемно-комплексна, теорія структуралізму, інші. Нормативні основи реалізації змісту освіти в сучасних навчально-освітніх закладах. Навчальні плани і програми навчальних дисциплін. Наукові вимоги до формування змісту освіти.

Стратегія відбору та структурування змісту освіти під час підготовки спеціаліста до заняття.

Тема 10. Процес навчання та стратегія його організації

Суть процесу навчання, завдання функції (освітня, виховна, розвивальна). Загальна характеристика діяльності (викладання, учіння) основних суб'єктів у навчальному процесі. Процес навчання як система, його структурні компоненти: цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльний, контрольно-регулювальний, оціночно-результативний. Стратегія підготовки суб'єкта викладання до заняття.

Методологічні засади процесу навчання. Внутрішній процес засвоєння знань та його структура: сприймання навчального матеріалу, осмислення і розуміння, узагальнення, запам'ятовування, закріплення, відтворення. Стратегія викладача, спрямована на дотримання під час навчання закономірностей внутрішнього процесу засвоєння знань особистістю.

Тема 11. Цілі навчання, мотивація та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності особистості

Загальна мета навчання. Цілі навчання. Мета навчання як базова основа для визначення його цілей. Характеристика основних груп взаємопов'язаних освітніх цілей: навчальних, розвивальних, виховних. Поділ цілей навчання у зарубіжній педагогіці — таксономія Блума (цілі когнітивні; цілі формування емоційно-особистісного ставлення до навколишнього світу; цілі психомоторної сфери).

Елементи таксономії Блума (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка). Ієрархічність та діагностичність цілей навчання. Загальна характеристика стимуляційно-мотиваційного компоненту процесу навчання. Позитивні і негативні мотиви навчання. Класифікація мотивів навчання

(соціальні, пізнавальні, професійно-ціннісні). Мотивація учіння та зовнішнє стимулювання його.

Тема 12. Види та організаційні форми навчання в освітніх закладах України

Загальна характеристика сутності, змісту, специфіки видів навчання: пояснювально-ілюстративного, проблемного, програмованого, модульного, ігрового, інших. Поняття про форми навчання. Історія форм організації навчання. Класифікація організаційних форм навчального процесу в освітніх різноманітних закладах. Лекція - основна форма організації навчально-пізнавальної діяльності у вищому навчальному закладі України. Типи, види, структурні елементи лекції. Семінар, лабораторна робота в системі вузівського навчання.

Інноваційні технології підготовки та проведення форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Самостійна робота студента в системі форм навчання. Змістова структура реферату, курсової та дипломної роботи. Сучасні підходи до форм контролю знань.

Тема 13. Наукові основи методів та засобів навчання у сучасних закладах освіти України

Сутність, функції, структура, проблеми класифікації методів навчання. Загальна характеристика основних груп методів навчання. Сутність, зміст, класифікація методів організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (за джерелами знань, залежно від змісту освіти, за логікою передавання та сприймання навчальної інформації, за ступенем керівництва навчальної роботи).

Методи стимулювання і мотивації учіння. Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Бінарні методи. Сугестивні методи. Вибір методів навчання. Поняття про засоби навчання та їх класифікація. Прості засоби навчання (словесні: підручники, навчальні посібники, інші друковані матеріали;

візуальні: моделі, картини, муляжі тощо). Складні засоби навчання (механічні візуальні пристрої: діаскоп, мікроскоп, кодоскоп тощо; аудіозасоби: програвач, магнітофон, радіо; аудіовізуальні: навчальні кінофільми, телебачення, відео; засоби, які автоматизують процес навчання: лінгвістичні кабінети, комп'ютери, інформаційні системи, телекомунікаційні мережі тощо).

Тема 14. Контроль, оцінювання та корекція навчально-пізнавальної діяльності

Поняття про контроль як діагностику навчально-пізнавальної діяльності та його функції (контрольна, виховна, навчальна, розвивальна, діагностично-коригуюча, стимулювально-мотиваційна). Загальна характеристика принципів контролю (об'єктивність, систематичність, гласність) та його видів (попередній, поточний, тематичний або періодичний, комбінований, підсумковий, заключний). Основні параметри якості знань: міцність, повнота, глибина, гнучкість, конкретність, системність, інші. Рівні знань: розпізнавальний, репродуктивний, продуктивний або реконструктивний, творчий. Тестування успішності. Самоконтроль та самооцінка.

Розділ 3. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Тема 15. Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції

Болонський процес та перспективи розвитку професійної освіти.

Сучасна професійна освіта на шляху до європейської інтеграції. Розвиток вітчизняної професійної освіти у контексті Болонського процесу.

Теоретичні засади трансформації професійної освіти.

Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в глобальному інформаційному просторі.

Тема 16. Витоки самовдосконалення особистості в історії світової думки. Самовдосконалення особистості як психолого-педагогічна проблема.

Розвиток ідей самовдосконалення особистості у філософській думці. Еволюція становлення ідеї самовдосконалення в історії світової філософії. Концепції саморозвитку особистості XVIII-XXI ст. Характеристика саморозвитку особистості. Проблема самовдосконалення - феномен світової філософської думки. Сучасний стан філософського осмислення самовдосконалення особистості вчителя.

Природа особистості, її структура і становлення. Гуманістична психологія про теорію саморозвитку. Психологічні механізми, закономірності, шляхи й засоби особистісного зростання людини. Концепції саморозвитку особистості - фундаментальні ідеї методології дослідження людини.

Історичні витоки становлення ідеї самовдосконалення в зарубіжній і вітчизняній педагогічній науці. Аналіз історико-педагогічних праць з питань розробки ідеї самовдосконалення особистості. Сучасні підходи до вирішення проблеми самовдосконалення особистості вчителя.

Тема 17. Професійна рефлексія як чинник професійно-особистісного зростання. Рефлексивний підхід в теорії та практиці педагогічної діяльності.

Педагогічна самосвідомість, її складові. Розвиток позитивної «Я-концепції». Методики вивчення особистості вчителя та його діяльності.

Самопізнання педагога (самопостереження, самодіагностика, самоаналіз, самооцінка, самоконтроль, самозвіт) як складний процес цілеспрямованого отримання інформації про розвиток якостей своєї особистості. Особливості та напрями самопізнання (самопізнання в системі соціально-психологічних відносин, в умовах професійної діяльності; вивчення рівня компетентності і якостей власної особистості, яке здійснюється шляхом самопостереження, самоаналізу своїх вчинків, поведінки, результатів діяльності, самоперевірки в конкретних умовах діяльності).

Самооцінка як центральний компонент самопізнання, що забезпечує критичне ставлення спеціаліста до своїх досягнень і недоліків. Рівні розвитку самооцінки.

Тема 18. Самоосвітня діяльність як засіб підвищення професійної компетентності особистості вчителя

Сутність самоосвітньої діяльності, її роль в контексті концепції безперервної освіти. Зміст, етапи становлення та протікання, організація, джерела, рівні, форми й методи самоосвітньої діяльності фахівців. Психолого-педагогічні умови самоосвіти.

Самоосвітня компетентність як інтегрована якість, складне системне утворення особистості. Компоненти структури самоосвітньої компетентності.

Орієнтовані теми (проблеми) вчителям з професійно-педагогічної самоосвіти.

Ефективні технології роботи з різноманітними джерелами інформації (доступ до різних джерел інформації: web-сайти, електронні бібліотеки, експертні

системи віддалених баз даних, можливість перенесення отриманих результатів на електронні носії інформації).

Тема 19. Самопроекування як механізм професійно-особистісного зростання

Самопроекування особистості як ефективний засіб цілеспрямованого професійного саморозвитку. Сутність та специфіка самопроекування, взаємозв'язок з творчою самореалізацією вчителя в професії.

Взаємозв'язок самопроекування з особистісно значущими контекстами («Я-концепція», прагнення до самостійної поведінки, ціннісні відношення і переваги, особистісний вибір і відповідальність, світоглядні орієнтації). Системний аналіз самопроекування.

Педагогічна технологія самопроекування – технологія «індивідуальної дії». Основні фактори та структура самопроекування.

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

1. На навчання до Інституту управління Класичного приватного університету за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр” за спеціальністю „Педагогіка вищої школи” приймаються випускники, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень „бакалавр”, „спеціаліст” або „магістр” незалежно від джерел фінансування та форми навчання на конкурсній основі у разі подання заяви про вступ у терміни, які встановлені приймальною комісією.

2. Фахові випробування на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр” проводяться у терміни, встановлені Правилами прийому до КПУ за програмою для проведення фахового вступного випробування у формі усного екзамену для спеціальності 8.18010021 „ Педагогіка вищої школи”

3. Фахові випробування проводяться у усній формі, на фахове випробування виносяться два теоретичних питання. Відповідати можна або українською або російською мовами, відповіді пишуться ручкою одного й того ж кольору. Форма запису відповідей довільна. Відповіді на питання повинні бути чіткими, послідовними і логічними.

4. Тривалість випробування – одна година (60 хвилин). Кожне питання оцінюється окремо від 5 до 2 балів (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). Мінімальний середній бал підсумкової оцінки, що дозволяє брати участь у конкурсі, – три бали (задовільно).

Критерії оцінювання знань

<i>Бали</i>	<i>Критерії оцінювання</i>
5 (відмінно)	Повнота, що міститься у відповіді, правильність, обґрунтованість, логічність, наявність власного аналізу і систематизації, аргументовані висновки.
4 (добре)	Насиченість, що міститься у відповіді, правильність в цілому, обґрунтованість в основному, достатня логічність, часткова наявність власного аналізу і систематизації, аргументовані висновки.
3 (задовільно)	Адекватність змісту, що міститься у відповіді, часткова правильність, обґрунтованість окремих елементів відповіді, достатня логічність, наявність окремих елементів власного аналізу і систематизації, присутність власних суджень та висновків.
2 (незадовільно)	Неадекватність змісту відповіді, її помилковість, необґрунтованість, алогічність, відсутність власного аналізу і систематизації, відсутність власних суджень та висновків.

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Історія. Проблеми. – К.: Либідь, 1998.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури.-К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
4. Галузинський В.М. Євтух М.Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні – К., 1995. – 168 с.
5. Гура О.І. Вступ до спеціальності: педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
6. Самыгин С.И., Столяренко Л.Д. Педагогика: экзаменационные ответы для студентов ВУЗов. Серия «Сдаем экзамен». Ростов н/Дону, 2003.-352с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч посіб.-К.: Академвидав, 2006. – 352 с.

Додаткова література:

1. Архангельский С.И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе. – М., 1976. – 245 с.
2. Богданова І.М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя.: Монографія. – Одеса: Маяк, 1998-284 с.
3. Вазина Н.Я. Модульное обучение. – Горький, 1991. – 122 с.
4. Гессен С.И. Основы педагогики: введение в прикладную философию / Отв. Ред. и составитель П.В. Алексеев – М.: «Школа-Пресс», 1995.-448 с.

5. Глузман А.В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования. – К.: Издательский центр «Просвіта», 1997.
6. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методичні поради молодим науковцям. – К., 1995.
7. Грушевський М.С. Про українську мову й українську школу. –К, 1991.
8. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) – К.: Райдуга, 1994.
9. Драгоманов М. Народні школи України – К., 1997.
10. Дубасенюк О.А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи педуніверситету. – Житомир, 2000.
11. Закон про вищу освіту //Освіта. – 20-27 лютого 2002 р.
12. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. – К.: Райдуга, 1994.
13. Концепція педагогічної освіти України. – К.: Либідь, 1991.
14. Корсак К.В. Світова вища освіта: порівняння і визначення закордонних кваліфікацій і дипломів: Монографія. – К., 1997.
15. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.) / За ред. Лугового В.І. – К.: Либідь, 1992. – 195 с.
16. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті – К.: “Шкільний світ”, 2001.
17. Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні” // Освіта, 2001. - №75-58.